

De ældste mønter med fine tråde til Danmark

*Af Michael Wagner
Christiansen*

Det er velkendt, at Danmarks ældste mønttype er den såkaldte Wodan/Monster sceatta, slået i Ribe i løbet af 700-tallet. Det kan dog også argumenteres, at de spændende guldbakteater, der blev slået i løbet af 400- og 500-tallet, også bør inkluderes i en dansk numismatisk sammenhæng. Det gør dermed perioden Germansk jernalder (der netop dækker tiden fra år 400-793) til dansk numismatik begyndelse, eller gør det? Der findes nemlig nogle væsentligt ældre mønter, der godt nok ikke er slået i Danmark, men som alligevel trækker nogle direkte tråde hertil.

Før den Germanske jernalder er der yderligere to faser i den danske jernalder; Førromersk jernalder (fra år 500 f.kr. til år 1) og Romersk jernalder (fra år 1-400). Jeg vil i denne artikel argumentere for, at dansk numismatik faktisk kan strækkes helt tilbage til den Førromerske jernalder, mere præcist til år 101 f.kr.

Baggrunden for denne artikel skal findes hos de såkaldte Kimbrere, et germansk folkefærd der udfordrede det ustoppelige Romerrige. Kimbrernes oprindelsessted er ikke 100% entydig, men ikke desto mindre er de fleste forskere enige om, at de sandsynligvis oprinder fra Jylland. At deres oprindelse kan spores helt specifikt til Himmerland (Himberland = Kimberland) er dog ikke længere generelt accepteret, på trods af, at det fantastiske Gundestrupkar, det prægtigste sølvstykke fra denne periode, er fundet netop der. Før der identificeres en gravplads, der utvivlsomt må have tilhørt Kimbrerne, og hvorfra der kan isoleres DNA til analyse, vil deres oprindelsessted nok altid være til diskussion. Indtil videre står Jylland dog som værende det bedste bud på Kimbrernes oprindelsessted, og dermed præmissen for denne artikel.

Ifølge de romerske kilder, eksempelvis Plutarch, blev Kimbrerne anført af kong Boiorix, sammen med Lugius, Claodicus og Caesorex, hvor meget sandhed der skal lægges i disse navne er dog højst usikkert. På en af Gundestrupkedlens sideplader er der afbilledet en keltisk hær, der blandt andet ses blæsende i deres krigstrompeter, den såkaldte Carnyx (se figur 1).

Ifølge kilderne udvandrede Kimbrerne, sammen med Teutonerne og Ambronerne, fra den "Kimbriske halvø", i det nordligste Germanien omkring år 120 f.kr. Her vandrede disse stammer ned gennem Europa, hvor de hærgede og voksede sig større, i en periode på knap 20 år. Mange gange undervejs kom det til konfrontationer med det Romerske rige. Det første store slag blev udkæmpet i år 113 f.kr. i Noreia, i det nuværende Østrig og på det tidspunkt det Keltiske riges hovedstad. Her kæmpede Kimbrerne mod den romerske konsul Gnaeus Papirius Carbo og hans to legioner af romerske soldater, hvilket endte i en stor sejr til Kimbrene.

I år 109 f.kr. blev konsul Marcus Junius Silanus besejret ved den romerske provins Gallia Narbonensis, nuværende Languedoc og Provence i det sydlige Frankrig, og ligeledes gik det for konsul Lucius Cassius Longinus ved Burdigala, nuværende Bordeaux i Frankrig, i år 107 f.kr.

Det gik dog helt galt i år 105 f.kr., hvor konsul Gnaeus Mallius Maximus, sammen med prokonsul Quintus Servilius Caepio, samlede den største romerske hær siden den anden puniske krig. Mere end 100.000 legionære blev indsat ved Arausio, nuværende Orange i Frankrig, for én gang for alle, at fjerne truslen fra disse omvandrende germanske stammer. Det gik dog disse som med de foregående, da det lykkedes for Kimbrerne, Teutonerne og Ambronerne at vinde deres hidtil største sejr. En sejr der rystede Romerriget i deres grundvold, og ledte til panik over frykten for at Kimbrerne ville drage mod

Figur 1: Grundestrukpedlens afbildning af soldater der blæser i Carnyx, krigstrompet, samt et sjældent arkæologisk udgravet eksemplar fundet ved Tintignac i Frankrig. Foto Claude Valette wikipedia.

Figur 2

Figur 2: Denar der fejrer Gaius Marius' sejr over Kimbrerne. Indskriften lyder C-FVNDAN (Crawford 326/1).

Rom. En panik romerne kaldte *terror cimbricus*, frygten for Kimbrerne, en betegnelse der siden har givet ophav til vore dages brug af ordet terrorisme.

Efter det store nederlag ved Arausio blev den yderst erfarne konsul Gaius Marius pålagt at løse opgaven med de frygtede Kimbrere. Han fik frie tøjler til at indføre gennemgribende reformer af den romerske hær, samt alle de legionærer han skulle bruge. Samtidig beslutter Teutonerne og Ambronerne at adskille sig fra Kimbrerne, og den store hær bevæger sig nu i to forskellige retninger. Det giver Gaius Marius en enorm fordel, og på grusom vis nedslagter han Teutonerne og Ambronerne ved Aquae Sextia, nuværende Aix-en-Provence i Frankrig, i år 102 f.kr.

Det går ikke Kimbrerne bedre, som Gaius Marius i år 101 f.kr. besejrer ved Vercellae, nuværende Vercelli i det nordlige Italien. I forbindelse med det slaveoprør gladiatoren Spartacus indleder i år 72 f.kr. fortælles det, at der var Kimbrere imellem, det er det sidste man hører til Kimbrerne.

Spørgsmålet er naturligvis, hvad alt dette har med dansk numismatik at gøre? Efter sin store sejr over Kimbrerne, bliver Gaius Marius naturligvis behørigt hyldet for sin indsats ved hans tilbagekomst til Rom. Blandt andet tildeler senatet ham en triumf, en procession gennem Rom. Denne triumf blev efterfølgende afbilledet på en mønt, der dermed for evigt fejrer Gaius Marius' sejr over Kimbrerne (se figur 2).

Denne denar, blev slået af kvæstor Gaius Fundanius i år 101 f.kr. og viser på bagsiden Gaius Marius triumferende i hans firspand, med laurbærkrans om hovedet og scepter i hånden. På den forreste hest ses en lille dreng, der tolkes som Gaius Marius' søn, Gaius Marius den Yngre, der var otte år på daværende tidspunkt. På forsiden ses et portræt

Figur 3A

Figur 3B

af gudinden Roma, Roms beskytter, typisk for denne tids mønter. Denne mønt anses for, at være den første romerske mønt der afbilder en levende person. Dette er måske ikke så mærkeligt, idet Gaius Marius opnåede nær gudestatus efter hans sejr, og blev hyldet som Roms tredje grundlægger (efter Romulus og Camillius).

Kvæstor Gaius Fundanius, slog dog også en anden mønttype, samtidig med den førnævnte denar, nemlig en halvdenar eller quinarius (se figur 3). På forsiden ses et portræt af Jupiter, som så ofte set på denne tids mønter. Bagsiden derimod er mere spændende, her ses en nøgen, skægget, bagbundet fange, knælende foran en sejrgudinde, mens der i baggrunden ses et sejrstrofæ, opbygget af hans våben (spyd, skjold og hjelm), harnisk, og ved foden den berømte Carnyx, krigstrømpet. Sejrgudinden kroner sejrstrofæet med en laurbærkrans, mens hun holder en kniv peget mod fangen. Dette motiv, med en bunden fange, eller to bundne fanger, under et sejrstrofæ blev efterfølgende, helt frem til Romerrigetets fald, genbrugt på utallige mønter.

“Det der gør denne mønt helt specielt for dansk numismatik er, at den symbolske fange på bagsiden utvivlsomt må repræsentere en Kimber, måske selveste kong Boiorix, og således den første “dansker” afbildet på en mønt. I modsætning til denaren, der blev benyttet overalt i det romerske rige, var quinaren primært tiltænkt til brug i det barbariske Gallien. Der havde mønterne tilsyneladende ofte en meget lang cirkulationstid, og typen fremstår derfor som regel meget slidt, som på figur 3A. En meget sjælden gang imellem ses eksemplarer, hvor alle motivets små detaljer står helt skarpt, som figur 3B.”

Figur 3A: Quinar (halvdenar) der viser en bundet Kimbrer, måske kong Boiorix, knælende foran et sejrstrofæ. Indskriften lyder C-FVND (Crawford 326/2).

Figur 3B: Yderst smukt og sjældent set pragtekseplar, hvor alle bagsidens detaljer tydeligt ses (Roma Numismatics 2010).